

Danmarks middelalderlige Døbefonte.

M. Mackeprang: Danmarks middelalderlige Døbefonte. Udgivet af Selskabet til Udgivelse af danske Mindesmærker. Andr. Fr. Høst & Søn, 1941.

I en Aarrække var Museumsdirektør, Dr. M. Mackeprang saa stærkt optaget af sit store administrative Arbejde, at der kun levedes ham ringe Tid til videnskabelige Studier. Men i sit virksomme Ofium efter det nye Nationalmuseums Indvielse har han heldigvis kunnet tage Revanche; han gik straks igang med at løse en af de Opgaver, som han i sine unge Aar tog sig paa, og hvortil han for 40 Aar siden begyndte at indsamle Materialet paa Cycleture rundt om i Landet. Nu foreligger Resultatet, en vægtig Bog i stort Kwartformat paa 454 Sider (heri medregnet et lille engelsk Resumé) med ikke mindre end 518 udmærkede Illustrationer, men kun trykt i 500 Exemplarer. Takket være Tilskud fra begge Carlsbergfondene er Prisen ikke højere end 35 Kr.

»Hvad jeg har villet give, er ikke en systematisk Katalog som f. Eks. Tynells »Skånes medeltida dopfuntar«, men en geografisk ordnet Synthese med Redegørelse for hver enkelt Landsdels Fontebestand ordnet efter Værkstedstypen og med Hensyntagen til de mere betydelige Enere«. Geografisk er Værkets Grænser det nuværende Danmarks. Fontene i de gammeldanske Landsdele østensunds er ikke medtagne, baade fordi de foreligger godt publicerede, og fordi de afviger stærkt fra den øvrige danske Fontekunst. Derimod er de sydslesvigske Fonte behandlere, forsaavidt de har tydelig og direkte Tilknytning til andre danske Grupper. Selv med denne Begrænsning er Studiematerialet meget stort, Stenfontene er jo ret uforgængelige, og Forf. anslaaer Tallet af de bevarede middelalderlige Fonte til henimod 1600, svarende til 1738 gamle Kirker. Næst efter Kirkebygningerne danner Døbefontene den talstærkeste Monumentgruppe fra den ældre Middelalder. Ikke mindre end 90 pCt. af de 1600 Fonte stammer fra romansk Tid.

I Værkets almindelige Del, hvor disse Tal meddeles, behandles iøvrigt Spørgsmaal som Dateringsmidler og Stil, Fontenes Forhold til Kirkebygningerne, Materiale, hjemligt Arbejde og Import, hjemlige og fremmede Forudsætninger, Opbygning, Teknik, Polykromi, Signaturer og Indskrifter, Motiver, Daabsskikke og dertil knyttede Enkeltheder. I det sidste Afsnit savner man typiske Snittegninger, der kunde illustrere Textens Ord om Daabsvandets Udtømning, men det skal erkendes, at saadanne Opmaalinger kun kan foretages ved Fonteflytninger. Med særlig Interesse ser man

Værkets eneste Farvetavle, en Gengivelse af Dalumfontens maledede romanske Dekoration, og med Gysen tænker man paa, hvor meget af denne Art der kan være ødelagt i vor nærmeste Fortid, da man rensede Fontenes »ægte Stenmateriale« og derfor fjærnede ikke blot Overmalinger, men i Tilgift ofte ødelagde Stenskulpturerne ved Afhugning og »Forbedring«.

Værkets omfangsrigeste Afsnit er den specielle Del. Landsdel for Landsdel gennemgaas de romanske Granitfonte og derefter de ret faatallige Importarbejder fra Skaane, Belgien, Vesttyskland og Gotland. Vi faar at se, hvorledes hver Landsdel har sit lokale Særpræg, og vi følger de sjældne og spredte Paavirkninger, som naar over de skillende Strømme. Paa Sjælland paavises tre Hovedtyper, de fyenske Fonte deles i talrigere Smaagrupper, og Jylland skilles i mange, større og mindre Omraader; Vestjylland beherskes af en talstærk Fontetype, hvis bedste Exemplarer i al deres Enkelthed kan være ædle og fornemme, Østjylland domineres af de rigt skulpterede Løvefonte, der er talrigest omkring Randers og Aarhus, men hvis Omraade dog strækker sig adskilligt videre. Til disse Grupper føjes bl. a. Djurslandsfontene, de sydjydske Arkadefonte og de sønderjydske Rankefonte. Og saa at sige hver af disse Grupper har atter Under- og Sidegrupper, eller de brydes og blandes.

I denne grundige Gennemgang kommer de fineste Kvalitetsarbejder næppe helt til deres Ret. Man kunde ønske, at Forf.'s Kærlighed til Emnet havde faaet stærkere Udtryk. Thi der er, ikke mindst blandt de jydske Fonte, herlige middelalderlige Kunstværker, ikke blot af dansk, men endogsaa af europæisk Rang, fantasirige og magtfulde som Stenildfonten i Himmerland og Sjorslevfonten ved Viborg, begge af Løvetypen, eller som Figurfontene i Malt og det sydslesvigske Munkbrarup, for kun at nævne enkelte af de allerypperste. I sin Stræben efter at faa det mest mulige med et Forf. tilbøjelig til at omtale Varieteter og Kuriosa næsten lige saa udførligt som det værdifuldeste. Men den saglige, udpræget arkæologiske Behandlingsmaade, hvis Udtryksform er nøgtern og besindig som Dr. Mackeprang selv, har den Fordel, at den giver et usminket Billede af Danmarks Fontebestand. Selv om det ikke falder Læseren let at følge alle de vrimlende Detailler, bliver Helhedsindtrykket sikkert rigtigt. Det er forholdsvis faa Døbefonte, som kan henføres til enkelte fremragende Stenmestre; de mange Undergrupper og Bastarder skyldes Elever og Efterlignere. En enkelt Gang drager M. en Parallel mellem den romanske Stenhuggerkunst og Renaissancens Træskæreri, som kunde udbydes nøjere. Lighedspunkterne er store; de topografiske Om-

raader og Forbindelser synes delvis at stemme overens i de to Perioder, og ligesom det efterreformatoriske Kirkeinventar ofte er snedkret af Smaaahaandværkere ikke blot i Købstæderne, men ogsaa ude i Landsbyerne, saaledes er mange Granitfonte paafaldende jævn Bondekunst. Naturligvis er det ikke Bønderne, der gaar i Spidsen, men de modtager villigt Impulserne. Selve Kirkebygningerne vil utvivlsomt, efterhaanden som »Danmarks Kirker« faar dem gennemgaaet Amt for Amt, tale samme Sprog. Et folkeligt Træk i vor nationale Kultur vil derved blive arkæologisk belyst, og Prof. Hal Kochs klare Fremhæven af Bondemenighedernes Indsats i Kirkebyggeriet¹⁾ vil blive bekræftet.

Saa omfattende Slutninger drager Dr. M. ikke selv; han er klar over, at Fontematerialet alene ikke er tilstrækkeligt. Hvor hyppigt han end sammenligner Fonte- og Bygningsskulpturen, fremhæver han gentagne Gange, at det fornødne, grundige Kendskab til Arkitektur og Gravsten endnu ikke er naaet. Ogsaa i Daterings-spørgsmaal er M. yderst forsigtig. Han rækker endda ved den gængse Opfattelse, at Granitfontene skulde være samtidige med Kirkehusene; det synes ikke at gælde de ældste Stenkirker, og forud for Stenfontene maa der have gaaet Træfonte. Heller ikke behøver Bygning og Font at skyldes samme Stenmester; der har sikkert existeret Specialister i Fontefaget. Men han hævder dog, at Fonten i Gjellerup, den eneste aarstalsfæstede jydsk Granitkvaderkirke, er jævndrende med Bygningen (fra Aaret 1140), og da denne Font er en ret bondsk Løvefont, maa det betyde, at dens Forbilleder er ældre, og at Kirkebyggeriet har været i fuld Gang før Valdemarernes Storhedstid. Paa et Hovedpunkt er Dr. Mackeprang helt sikker; med rolig Bestemthed hævder han den danske og især den jydsk Fontekunsts skabende Evne og Selvstændighed baade overfor den gotlandske Import og overfor det sydlige og vestlige Udland, hvis Fonteproduktion ganske vist burde publiceres langt omhyggeligere, end det hidtil er sket. Men »selv da tror jeg, det Indtryk vil blive staaende, at vi i sjælden Grad har ævnet at give det udefra laante vort eget nationale Præg«. Et glædeligt og smukt Resultat ikke mindst i disse Tider.

Værket vil blive uundværligt for enhver, der studerer dansk kirkelig Arkæologi, og det bør blive flittigt raadspurgt af Lokalhistorikere, hvis Brug af Bogen lettes af et udmærket Stedregister.

Chr. Axel Jensen.

¹⁾ Hal Koch: Danmarks Kirke i den begyndende Højmiddelalder II p. 36 f. (1936).